

JOSEP M. BOHIGAS, L'ESCUPTOR OBLIDAT

MÚSIC, BANYOLÍ, GRACIENC I SOBRETOT ESCULTOR

>> Josep M. Bohigas
(1906-1971).

Josep Maria Bohigas i Masoliver (Banyoles, 1906 – Barcelona, 1971) és l'autor de les estàtues de sant Pere i sant Pau que flanquegen l'entrada gran de la Catedral de Girona. Format a l'escola d'Olot, va ser deixeble de Josep M. Camps a la Llotja de Barcelona, on més tard fou professor de policromia. Les seves obres, la majoria de caràcter religiós, destaquen per una tècnica especial que deixa entreveure el solc de la gúbia. Se sap poc de l'obra civil que produí, però és sabut que va col·laborar, i probablement esculpir, amb Frederic Marquès i Josep Clarà. Té l'obra escampada i poc estudiada arreu de Catalunya, a la península i en alguns indrets d'Amèrica Llatina.

QUIM FERNÁNDEZ I CALLÍS > TEXT

El Trío Fluviá va amanyagar tan dolçament les partitures de Haydn i Schubert a l'Escola Rius i Taulet de Barcelona, el dia de Santa Cecília del 1963, que en acabat de l'última nota, el públic va trigar un segon a obrir els ulls i, tot d'una, va esclatar una ovació frenètica que va alçar el personal de la cadira. Havia estat un concert memorable. La gent hi havia anat una mica si us plau per força per no fer un lleig a la secció de Nenes i Pàrvuls, que dirigia la senyoreta Antònia Solanes. L'ac-

te revestia una certa formalitat, però es pot dir que no hi va haver ningú que no perdés una mica les formes. Aquell dia, la claca hauria aplaudit sense cobrar. De cop i volta es va escampar un repic de mans que va escalfar l'ambient amb un delit gairebé dolorós. L'ovació s'anava tornant cada vegada més sorollosa, més entusiasta, un punt histèrica. Tal va ser l'estrèpit que els tres músics es van sentir una mica aclaparats i no van tenir altre remei que oferir un parell de peces de propina per asserenar l'avalot. Va cos-

El Trío Fluviá feia anys que triomfava per Barcelona tocant amunt i avall, allà on el reclamessin

tar, però al final es va restablir l'ordre i la pols va anar caient una altra vegada per posar-se a lloc. A *La Vanguardia Española*, al cap d'un parell de dies, una gasetilla parlava d'un «gran acontecimiento artístico», i el cronista felicitava els músics de tan virtuosos que els havia trobat. El Trío Fluviá feia anys que triomfava per Barcelona tocant amunt i avall, allà on el reclamessin. Estaven fets per a la música de cambra, que era una música molt adequada per a la segona meitat dels anys cinquanta i principi dels seixanta, quan no hi havia res més a fer i en algunes cases hi feia un fred perfecte per criar penellons.

Un dels tres músics que es miraven els uns als altres, feliços però una mica sobresaltats, aquella tarda al Rius i Taulet era Josep Maria Bohigas i Ma-

>> Josep M. Bohigas, amb el seu cosí Lluís Vilà i la seva família, a Santa Maria dels Turers, a Banyoles.

>> Teresa Bohigas Espinach, filla de Josep M. Bohigas i Maria Teresa Espinach.

soliver, un banyolí de cap a peus, nascut al carrer de Sant Pere el 12 d'abril de 1906 i mort molt discretament a Barcelona el 26 de juny de 1971. La nit de santa Cecília del 1963 Bohigas era el violoncel titular d'un tercet que havia fundat, onze anys abans, Armand de Fluvià i Vendrell, fill de Pius i pare de l'Armand heraldista, genealogista i fundador del moviment gai a Catalunya; pianista, escardalenc i de bigoti fi; educat i rialler, simpàtic com ell sol. El músic Armand de Fluvià, que va carregar tota la vida el cognom amb dignitat i aplom, gairebé amb desinterès, fou deixeble d'Enric Granados, professor de l'Institut de Cultura Musical de Barcelona, compositor de cançons sobre textos de Carner i director del Cor del Cercle Catòlic de Gràcia, on probablement conegué el senyor Josep Maria.

Anys de gràcia

Bohigas va estudiar a l'Escola de Belles Arts d'Olot i a la Llotja de Barcelona. I quan ho va tenir tot fet es va casar a l'església de Sant Joan de Gràcia, el setembre del 1929, amb Maria Teresa Espinach, gracienc de cor endins. Un cop la santa mare Església els va autoritzar a enllitar-se plegats, la parella es va aposentar en un pis cantoner, a la confluència del carrer Indústria amb el

de Bailèn, on van ser veïns, molts anys, amb els Butinyà, també de Banyoles. Al mateix temps, es va parar pel seu compte en un taller enclotat en un passatge de Gràcia i allà va anar fent d'escultor per encàrrec. Li anava bé tenir els Butinyà a tocar: un dels fills, Mateu, li servia de model. La fama de l'artista que ja era es va estendre de seguida i la seva integració amb el veïnat va ser total al cap de res. El 1958 va fer de jurat al concurs d'engalanar els carrers del barri, per les festes de la Mare de Déu d'Agost d'aquell any, però ningú no ha aclarit, encara, si allò va ser una pura anècdota, si ja ho havia fet abans o si va participar en aquell tribunal fins que en va tenir prou. Fa de mal dir. Sí que se sap, en canvi, que el premi d'honor del certamen de Gràcia d'aquell estiu va recaure en el *Capricho multicolor* que sostrava el carrer de la Llibertat. Per molts anys passats.

Més que les visites dels rectors de la rogalia, Bohigas esperava que l'nessin a veure el pianista Armand de Fluvià i el mestre de violí Ramon Francesch

Però a Barcelona no van pas ser tot flors i violes. El 1936 els Bohigas van tenir una nena que es va dir Teresa, com la mare. Ell volia un nen, però l'havien buscat tant que quan va néixer li va semblar un regal del cel. I el cel se la va endur el gener del 1943, amb el temps just per haver-la vist créixer una mica. Només tenia set anys, pobreta. Maleït sia el món dolent. Es va posar malalta, va empal·lidir i en quatre dies es va fondre d'una manera molt tendra. El dol va ser terrible. Van quedar tan decandits, es van deixar anar tant de la mà de Déu, que en tres mesos, tant ell com la dona, es van aprimar fins als ossos. De resultes d'aquella tragèdia, Bohigas va cisejar, sempre més, la cara de la petita a tots els àngels que li van demanar de fer.

Un formigueig de sotanes

Josep Maria Bohigas i Masoliver estava content quan arribava a Banyoles. Fins que li va faltar la Teresa, hi van passar molts mesos d'agost. Dormien a Can Vilà, a casa del seu cosí Lluís, cosí germà per part de mare. A Can Vilà tenien sabateria. Els Bohigas hi dormien però no hi van voler menjar mai. Com a molt, alguna vegada hi havien acceptat un esmorzar, amb una certa recança.

Tant en Josep Maria com la Teresa eren d'aquelles persones que s'estimaven més no ser una molèstia, i els àpats els feien a Can Comas, la fonda més fiable de la vila. A ell li agradava especialment l'ànec amb naps que hi feien.

Menjaven a fora, però a Can Vilà s'hi estaven força, sobretot si els dies s'encapotaven. De seguida que se sabia que havia arribat i la notícia s'estenia per la comarca, es desfermava un formigueig de sotanes inacabable per anar-lo a veure. Els mosens el visitaven a la sabateria, l'un rere l'altre, per demanar-li que els adornés la parròquia amb una donació tan desinteressada com fos possible. A qualsevol persona corrent, aquella pressió ecumènica l'hauria desestabilitzat de mala manera i els estralls en la salut haurien estat fatals. Josep Maria Bohigas i Masoliver, creient i temorós de Déu, no va fer mai ni una ganyota de tan bona persona que era, de tanta paciència com tenia. Amb la pràctica es va construir una habilitat especial per acomiadar les visites –passava del *bon dia* al *passi-ho bé* amb una naturalitat exquisida–, però molts dies hi havia ocupat tardes senceres.

Més que les visites dels rectors de la rodalia, Bohigas esperava que l'anessin a veure Armand de Fluvià i el mestre de violí Ramon Francesch. De Francesch no se sap quin peu calçava. Tant és i val més no entretenir-s'hi, perquè el que no es pot explicar amb veritats se sol acabar amb mentides. Bohigas i companyia es veien a Banyoles amb l'excusa de tocar en algun menjador distingit de per allà a prop, preferentment el de l'Hotel Flora, que en aquell temps reunia la flor i la nata banyolines. I com que tres músics caben a qualsevol lloc, en Lluís cosí els deixava el despatx de la sabateria perquè hi assagessin. En Fluvià era pianista, això ja se sap, però haver volgut fer entrar un piano en aquella habitació hauria estat una calamitat. Amb bon criteri, Fluvià va concloure que no convenien embalums i a Can Vilà, la música de cambra –de cambra petita, en aquest cas– va sortir, tota la vida, de dos violins i un violoncel. Això sí, els diumenges que tocaven al Flora ho feien amb el piano de l'hotel i ningú, de les vuit o deu taules

>> *Retaule de Josep M. Bohigas. Col·lecció particular.*

que emplenaven, no s'havia penedit mai d'haver-los anat a escoltar. La cosa va durar fins que Fluvià va dir prou el 1959 i va plegar perquè volia escriure sardanes. Bohigas i Francesch es van associar amb un tal Ventura que tocava la viola i la cosa va anar bé.

Una obra molt repartida

La figura de Josep Maria Bohigas i Masoliver no es pot separar ni de Banyoles, ni de la música, ni de Gràcia, ni de l'escultura. Ni es podria entendre l'església de Santa Maria dels Turers de Banyoles sense la seva intervenció artística. Jordi Gimferrer i Martíria Brugada i Clotas, a qui ningú no pot negar la banyolinitat més arrelada, han tingut cura de fer inventari, en la mesura que els ha estat possible, de la inacabable producció escultòrica del mestre. Efectivament, Bohigas fou un escultor disciplinat en la feina de cada dia i els resultats van ser espectaculars. Per mides, el recompte s'hauria d'engegar amb les imatges immenses de sant Pere i sant Pau que flanquegen, des del 1962, la portalada de la catedral de Girona amb la majestuositat de les figures de Miquel Àngel, amb perdó per l'atreviment. Si l'ordre s'hagués d'establir per lògica, en canvi, potser s'hauria de partir de la magnífica marededéu dels

Té l'obra repartida des de la Celler a la catedral de Barcelona passant per Igualada, així com arreu de la península i, segons sembla, en alguna parròquia de Nicaragua

Turers. Llavors es podria fer cap al pas de la pietat que cada Setmana Santa arrossega la processó dels Dolors per la vila vella de Banyoles. A la pietat, hi ha bona part del llegat artístic de Bohigas. La darrera restauració, seguint les tècniques de l'escola d'Olot, de la qual ell mateix fou mestre, ha desvirtuat una mica la imatge i n'ha esborrat part del testimoni original.

Amb la bona fe a vegades no n'hi ha prou. Es veu que l'escultor era partidari de policromar les talles amb anilina, sense utilitzar ni un trist grapat de guix, directament sobre la fusta, amb la voluntat de deixar al descobert el solc de la gúbia i emfatitzar tant els replècs de la vestimenta com l'expressió dels rostres en tota la seva tràgica tristor.

Si les cròniques són fiables, Bohigas fou policromista en obres de Josep Clarà i de Frederic Marès, va ser professor de policromia a l'Escola Llotja de Barcelona i autor de la imatge del Senyor enfilada a l'altar de l'església del Sagrat Cor de Jesús, a Santa Maria de Montcada, el 1954. Té l'obra repartida des de la Celler a la catedral de Barcelona passant per Igualada, així com arreu de la península i, segons sembla, en alguna parròquia de Nicaragua. Però aquest no vol pas ser un escrit per jugar a veure qui sap més coses del mestre. Més que res perquè n'hi ha moltes que costaran d'esboirar. Bohigas es casà en segones núpcies amb la senyora que el cuidava quan, ja enviudat de Teresa Espinach, li va sobreviure l'erosió d'una malaltia punxeguda. El matrimoni va durar de Nadal a Sant Esteve. Al cap de res d'haver mort Bohigas, la dona va obrir el portal del taller de Gràcia i del carrisquieig li devia venir un cobriment. S'ho va malvendre tot per quadre durs a un drapaire, des de l'eina més petita fins al violoncel. Només falta això, que l'ànima que va fer coincidir la intenció de l'artista amb el resultat del treball es perdés al magatzem d'un saltaterrats. Encara que fos així, Josep Maria Bohigas i Masoliver mereixeria dos paràgrafs a l'*Enciclopèdia catalana* i un carrer més endreçat a Banyoles. Però aquesta és una altra història.

Quim Fernández i Callís
és periodista.